

Prethodno priopćenje
UDK: 75 Willenich, M.
DOI: <http://doi.org/10.21857/y7v64twgey>
Primljeno: 1.10.2016.

PORTRET NEPOZNATOG SLIKARA MICHELA WILLENICHA (MIHA VILENIKA) IZ PERA ORSATA MEDA PUCIĆA

KATJA BAKIJA I SANJA ŽAJA VRBICA

SAŽETAK: Medo Pucić (1821-1882) bio je svestrani intelektualac, književnik i istaknuti nositelj kulturnog ozračja Dubrovnika 19. stoljeća. Godine 1878. u časopisu *Slovinac* objavio je zanimljivu likovnu kritiku “Miho Vilenik slikar u Parizu”. Taj njegov prilog otkriva nam Michela Willenicha, međunarodno priznatog francuskog slikara dubrovačkog podrijetla, koji je do sada ostao potpuno izvan kataloških pregleda dubrovačke i hrvatske likovnosti. Uvidom u arhivsku građu i pregledom kataloga izložaba u Parizu i Francuskoj od 1870. do 1903. otkriva se bogati slikarski opus službenog marinista Ministarstva pomorstva i kolonija Francuske i viteza Legije časti. U kontekstu cjelokupnog i raznorodnog Pucićeovog opusa ovim člankom se pokazuje njegov izniman senzibilitet za likovne umjetnosti i kontinuirano nastojanje afirmiranja dubrovačkih slikara.

Ključne riječi: Dubrovnik, 19. stoljeće, Medo Pucić, Miho Vilenik, Michel Willenich, *Slovinac*, likovna kritika, slikarstvo

Keywords: Dubrovnik, 19th century, Medo Pucić, Miho Vilenik, Michel Willenich, *Slovinac*, art criticism, painting

Likovni prikaz dubrovačkog preporoditelja i književnika Orsata Meda Pucića, mecene Vlaha Bukovca, objavljen u *Slovincu* 1878. godine značajan je doprinos oskudnom korpusu dubrovačke likovne kritike u 19. stoljeću te još jedna ilustracija svestrane osobnosti i plodnosti njena autora. Prikaz tiskan u

Katja Bakija, docentica na Odjelu za komunikologiju Sveučilišta u Dubrovniku. Adresa: Branitelja Dubrovnika 41, 20000 Dubrovnik. E-mail: kbakija@unidu.hr

Sanja Žaja Vrbica, docentica na Odjelu za umjetnost i restauraciju Sveučilišta u Dubrovniku. Adresa: Branitelja Dubrovnika 41, 20000 Dubrovnik. E-mail: sanja.vrbica@unidu.hr

*Slovincu*¹ već u drugom broju tog “lista za knjigu, umjetnost i obrtnost”, koji se pojavio 1. svibnja 1878, jasno očituje konkretna nastojanja Meda Pucića da svoje čitatelje uključi u recentna umjetnička zbivanja u Europi, pa tako i u dubrovačkoj sredini, koja od smrti klasicističkih slikara Petra Katušića (1788) i Rafa Martinija (1846) sve do pojave Vlaha Bukovca² nema svog školovanog profesionalnog slikara. Pucićev prikaz je nadahnut impresijom, nastala po sjećanju na posjet pariškom Salonu 1876, na kojemu je Pucić, oduševljen iznimnom marinom u katalogu, potražio podatke o njenu autoru Michelu Willenichu (Mihi Vileniku). U ugodnom druženju u Vilenikovu atelijeru u Parizu otkrio je impresivnu slikarevu karijeru i brojne međunarodne uspjehe, kao i zanimljive podatke iz slikareva života, do tada nepoznate za dubrovački i hrvatski likovni registar. Kao što je kroatizirao svoje ime i isto sugerirao i Vlaha Bukovcu, kroatizirao je i ime Michela Willenicha i u svom tekstu ga predstavio kao Miha Vilenika. Sa slikarevim opusom želio je upoznati dubrovačku javnost, posebice zbog njegove obiteljske povezanosti s Dubrovnikom.

Taj likovni osvrt dodatni je argument za “utemeljiteljsku” ulogu Meda Pucića, svestranog intelektualca čiji su interesi nadilazili područje književnosti. Aktivnim zalaganjem za afirmaciju likovnih umjetnika, člankom o slikaru Vileniku realizirao je svoja htijenja da se identificiraju dubrovački likovni umjetnici u kontekstu refleksa preporodnih ideja u Dubrovniku i Hrvatskoj.

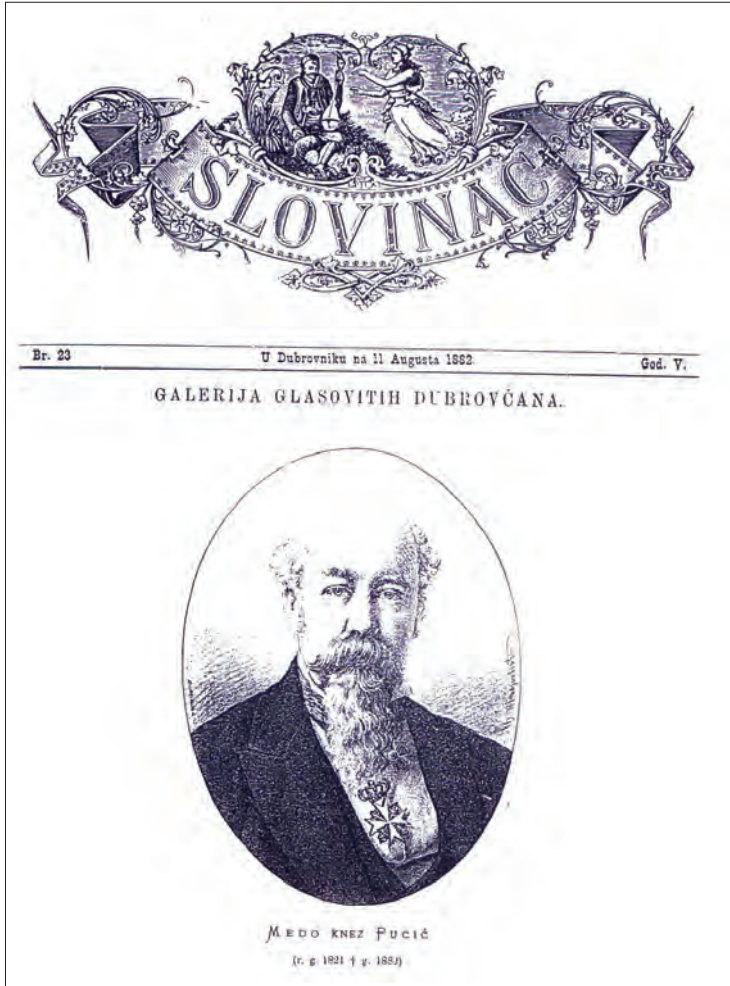
Iako se razdoblje 19. stoljeća percipira kao doba pada i sumraka nekadašnje slave Dubrovačke Republike, ipak i upravo zahvaljujući radu kulturnih djelatnika poput Meda Pucića Dubrovnik nije gubio svoju samosvijest, održao je kontinuitet i uspio je zadržati otvorenost prema suvremenim kulturnim poticajima, što se posebice očitivalo u likovnim umjetnostima.

Autor spomenutog teksta, Medo Pucić, uz svog je brata Nika Velikog pripadao krugu intelektualaca i kulturnih djelatnika koji su određivali pravac društvenom, umjetničkom i političkom životu Dubrovnika sredinom 19. stoljeća. Dubrovčani su cijenili njegovu angažiranost u vrijeme kad su predstavnici vlastele još uvijek oplakivali propast Dubrovačke Republike i izgublenu slobodu. Pucić je rođen 12. ožujka 1821. u Dubrovniku, gdje je završio pučku

¹ Medo Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.« *Slovincac* 1/2 (1878): 13-14.

² »Medo knez Pucić.« *Slovincac* 5/23 (1882): 362. U nekrologu za Meda Pucića spominje se njegova uloga u afirmiranju dubrovačkih likovnih umjetnika. Pored najpoznatijeg, Vlaha Bukovca, autor navodi Miha Vilenika kao pariškog slikara dubrovačkog podrijetla, te uz njih grafičara Petra Mančuna. Pucić je kontinuirano pratio njihov rad i pisao o njihovim izložbama i nagradama.

školu, a školovanje je nastavio na području ondašnje Austrije. Studirao je i u Veneciji na Učilištu Svete Katarine, a potom u Padovi i Beču. Pokopan je na starom obiteljskom groblju Na Mihajlu 30. lipnja 1882, a o ugledu i poštovanju koje je uživao među svojim suvremenicima najbolje govori podatak da je prigodom njegove smrti spjevano desetak prigodnih tužbalica i objavljene su dvije studije o njegovu djelu upravo u *Slovincu*.³

Slika 1. Naslovnica *Slovinca* broj 23 za godinu 1882.

³ Katja Bakija, *Medo Pucić i njegovo djelovanje između književnosti i politike*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, doktorski rad, 2012: 20-43.

Tijekom studija upoznao se s talijanskim preporoditeljima, nositeljima nacionalnih pokreta u drugim slavenskim zemljama u sastavu Habsburške Monarhije i znamenitim ilircima, zbog čega se rano uključio u politički život. Medo Pucić je, po uzoru na svoje slavne sugrađane, bio vrhunski obrazovan intelektualac koji je nakon školovanja proputovao cijelu Europu.

Pucić je surađivao u *Zori dalmatinskoj*, *Danici horvatskoj*, *slavonskoj i dalmatinskoj*, sudjelovao je u pokretanju i uređivanju prvog književnog časopisa u Dubrovniku na hrvatskome jeziku *Dubrovnik cviet narodnog književstva (knjižtva)* (1849-1852), kojega su izašla tri sveska, a krug književnika i kulturnih djelatnika okupljenih oko braće Pucić pokrenuo je nakon toga časopis *Slovinac*, koji je u Dubrovniku izlazio u razdoblju od 1878. do 1884. godine i koji je trebao braniti integracijske stavove i vratiti dubrovačkoj književnosti nekadašnji sjaj. Uz Meda i Nika Velikog Pucića, oko pokretanja *Slovinca* angažirali su se i Pero Budmani, Antun Kazali, Ivan August Kaznačić, Jovan Sundečić i Vuk Vrčević. Od početka *Slovinac* je imao jedan program i jasno izražen stav propagiranja "slovinstva" i bio je "glasilo zamašnjeg kulturno-političkog 'slovinskog' pokreta."⁴ Pucić ga je doživljavao kao poligon za obranu svojih integracijskih srpsko-hrvatskih ideja i držao da je kao književno glasilo neophodan Dalmaciji koja je ostala bez književnog lista.

U *Slovincu* su objavljeni različiti tekstovi iz područja književnosti, povijesti, političkog i društvenog života, kritike i osvrti o recentnim autorima i djelima, te prilozi iz likovnih umjetnosti. Veliki dio tih osvrti bio je posvećen slikaru Vlahu Bukovcu, koji je upravo zahvaljujući zalaganju Meda Pucića otišao na Akademiju u Pariz. Na stranicama *Slovinca* objavljeni su brojni napisi jednog od njegovih pokretača, Meda Pucića. Njegov senzibilitet prema slikarstvu očituje se i u tekstu koji je objavljen u rubrici "Umjetnost" i naslovljen "Miho Vilenik slikar u Parizu".⁵

Likovne kritike osmog i devetog desetljeća 19. stoljeća rijetke su na čitavom području Hrvatske, a u Dubrovniku tijekom 19. stoljeća do početka Prvog svjetskog rata bilježimo iznimno mali broj napisa o likovnim umjetnostima.⁶ S pojavom *Slovinca* objavljene su prve likovne studije književnika Marka Cara o

⁴ Nikola Ivaništin, »Pokretači i važniji suradnici dubrovačkog časopisa *Slovinac*.« *Dubrovnik* 2/4 (1956): 1.

⁵ M. Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.«: 13-14.

⁶ Sanja Žaja Vrbica, *Likovna kritika i izložbe u Dubrovniku 1876.-1978*. Dubrovnik: Sveučilište u Zagrebu i Centar za postdiplomske studije u Dubrovniku, magistarski rad, 1999: 21-34.

Slika 2. Naslovnica *Slovinca* broj 22 za godinu 1882.

mladom Vlahu Bukovcu, a isti autor će 1908. pisati o umjetnicima predstavljenim na Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi,⁷ naglašavajući svoj amaterski pristup u procjeni likovnih djela. Početkom 20. stoljeća kritike u dubrovačkim tjednicima postaju češće, no to su obično nepotpisani članci, s kratkim osvrtima na djela umjetnika predstavljena u izložbama na Stradunu. Stoga je ova kritika Meda Pucića, objavljena već u prvoj godini izlaženja i u drugom broju *Slovinca*,

⁷ Marko Car, »Sa umjetničke izložbe u Spljetu (Utisci jednog laika.« *Dubrovnik* 17/52 (1908): 2.

iznimno značajna za povijest likovne kritike u Dubrovniku, jer je jedan vrlo ran doprinos toj disciplini, te je svojevrstan kuriozitet u književnikovu opusu, a istovremeno nam otkriva jednog afirmiranog francuskog slikara dubrovačkog podrijetla, dotad nepoznatog u dubrovačkoj sredini.

Slikar Miho Vilenik ili Michel Willenigh (Willenich) danas je nepoznat u katalogu slikara dubrovačke provenijencije 19. stoljeća. No, djelo koje je slikar poslao na poklon novoosnovanom Domorodnom muzeju ilustrira nam slikarevu želju za ostavljanjem traga u sredini iz koje je njegova obitelj potekla. “Gospodin je Miho Vilenik poslao zimus na poklon svojeručnom posvetom gradu Dubrovniku, da se u grackom Muzeju uščuva,⁸ onu sliku koju smo već spomenuli da je dobila nagradu na londonskoj izložbi: Zapad sunca na jugovini u Trstu.”⁹ Slike nema u fundusu Dubrovačkih muzeja ni u najstarijim inventarnim knjigama, a do danas nismo uspjeli pronaći njegova djela u dubrovačkim zbirkama. Međutim, spomenuta slika je očito bila poznata u onodobnom Dubrovniku, što potvrđuje podatak o kopiji slike “Zapad sunca na jugovini u Trstu” mladog autora Nika Nardellija, objavljen u *Slovincu* 1879. godine¹⁰ u rubrici “Sitnice”. Slike Michela Willenicha često se pojavljuju na aukcijama francuskih i engleskih aukcijskih kuća i postižu značajnije cijene, što ukazuje na kontinuirani interes za njegova djela. Pucićev članak otkriva nam zanimljivu slikarevu međunarodnu karijeru, donosi podatak o Vilenikovoju uključenosti u francusko slikarstvo, o sudjelovanjima na izložbama u Londonu, Trstu, Lyonu, Beču i brojnim nagradama. U tekstu se iščitava i spominjana Pucićeva nostalgičnost zbog izgubljene dubrovačke državnosti, kao i Vilenikova povezanost s Dubrovnikom, morem i pomorstvom koje je u tradiciji njegove obitelji. “On me vrlo rado pričekava, prizna da je Dubrovčanin ako ne porodom a to rodnom, ocem, pače, reče da bi i sam volio u Dubrovnik nego igdje, i kad se slovinska republika proglašila, da će jamačno doma. Brk mi se nasmija na anakronizam i podjoh dalje da razgledam slike, malo ne sve pomorske bitke: ‘Eh! eh!’ klikne ‘da sam ostao u Dubrovniku bio bih, kako što su i moji, pomorac; no pošto pomorac nijesam, eto

⁸ Zahvaljujemo kustosima Đivu Bašiću, Vedrani Gjukić Bender i Ljiljani Kovačević što su provjerili najstarije inventarne knjige muzeja te, na žalost, nisu našli sliku spomenutu u članku. Također zahvaljujemo konzervatorici Boženi Popić Kurtela i Anamariji Stepanić.

⁹ M. Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.«: 14. Citati iz Pucićeva članka preneseni su doslovno, bez pravopisnih korekcija.

¹⁰ »Novi slikar.« *Slovinac* 2/7 (1879): 112. Niko Nardelli spominje se u navedenom tekstu kao mladi slikar u Dubrovniku koji je izradio uspješnu kopiju Vilenikova djela, a autor mu priželjkuje kao Bukovcu mogućnost daljnjeg usavršavanja na likovnoj akademiji.

me pomorskog slikara, nama je more namama neizbježni elemenat... ta i moji su stari brodovlje gradili i danas je u gruzu Vilenikov škar (brodogradja).’ Slučajno imaše kod sebe u atelijeru sakupljena najbolja djela svoja; na pr. bitku kod Visa koja je bila izložena na međunarodnoj izložbi u Beču i za koju mu predsjednik francuske sekcije de S o m e r a n d vrlo laskavo pismo napisu kažu da se je pred slikom sam car Franjo Josip dugo zadržao i š njim se o njoj razgovarao te svoje zadovoljstvo iskazao što francuski umjetnici uzimlju austrijsku istoriju za predlog svoje radnje; u toj su slici svi brodovi vjerno ispisani jer ih je sam slikar u Pulju slikovao, a u njoj je megu ostalijem znamenito kako su predstavljena različita svijetlost i dim od parobrodâ od topovâ i od požarâ; pa jopet povratak austrijske armade iza bitke u Trst, izložena 1872 u Lyonu i tamo kolajnom nagrađena, pa zapad sunca u Trstu južnijem vjetrom (scilocco) izložena 1874 u velikoj međunarodnoj izložbi u Londinu, pa također tamošnjom kolajnom nadarena itd.itd.itd. puna soba, a osim pomorskih prizora bijaše i drugih predmeta, megu kojijem najbolja mu ispade i najviše se dopade ‘Misirska robinja’ koju je morao dva tri puta opetovati.”¹¹ Slika Viške bitke dobila je i povoljne likovne kritike francuskog autora Vérona, koji ističe slikarov talent i vrijednost ovog njegovog djela.¹² Publikacija *Dictionnaire Véron, organe de L’ institut universel des sciences, des lettres et des arts du XIX siècle* spominje Vilenikova djela još dvaput: 1880. godine isti autor hvali njegovu sliku “Plima u Granvilleu”,¹³ a četiri godine kasnije, 1884, u osvrtu na sliku “Drama na moru” ističe impresivnost i dramatičnost prikazanog brodoloma, uzavrelog mora i utopljenika.¹⁴

Slikar Miho Vilenik ostao je izvan pozornosti hrvatske povijesti umjetnosti 19. stoljeća jer je stvarao u drugoj sredini i bio sudionik recentne francuske likovne scene. Kao takav pripada korpusu francuskog slikarstva 19. stoljeća, a u Dubrovniku nije postojala nikakva percepcija o njegovu opusu. Slikar je, pak, bio emotivno vezan za grad svojih predaka, ali su ga životne okolnosti odvele na drugi put, na kojemu se u Parizu susreo s Medom Pucićem. Pod

¹¹ M. Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.«: 13.

¹² Théodore Véron, »Willenich (Michel).« *Dictionnaire Véron, ou organe de l’ institut universel des sciences, des lettres et des arts du XIX siècle*. Paris: M. Bazin, 1881: 491. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k96900015/f913.image.r=willenich?rk=21459;2> (pristup rujan 2016).

¹³ Th. Véron, »Willenich (Michel).«: 514. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k9690000r/f832.image.r=willenich?rk=42918;4> (pristup rujan 2016).

¹⁴ Th. Véron, »Willenich (Michel).«: 406. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k9688966t/f432.image.r=willenich?rk=64378;0> (pristup rujan 2016).

francuskim imenom Michel Willenich naš slikar spomenut je u Benezitovom *Dictionary of Artists*, iz kojeg doznajemo nešto više podataka. Tu je zabilježen kao Egipćanin rođen u Aleksandriji, aktivan i naturaliziran u Francuskoj, gdje je umro u kolovozu 1891. Navodi se kao marinist, student Julesa Josepha Lefebvrea, Gustavea Boulangerera i Charlesa Kuwasseg. Prvi put je izlagao na Salonu 1870. godine, a bio je član *Société des Artistes Français*. Njegove slike nalaze se u muzejima u Brestu (“Pogled na luku u Brestu”, “Naoružani skvadron”) i Le Havreu (“Katastrofa 26. ožujka”).¹⁵ Bio je student *Académie Julian* 1868-1874. kod profesora J. Lefebvrea i G. Boulangerera,¹⁶ gdje je evidentiran kao francuski slikar. U svom tekstu Pucić spominje svoj posjet slikarevu domu i susret s njegovom obitelji. Tom prigodom Vilenik mu je ispričao povijest svoje obitelji te osvijetlio put kojim je od oca Dubrovčanina (sa zamjetnom karijerom u francuskoj mornarici)¹⁷ i majke Grkinje postao francuski slikar. Nije poznata točna godina njegova rođenja, ali podaci iz članka nam ukazuju da je slikar rođen između 1823, kada je njegov otac Vice poslan u Egipat (Pucić piše Misir) i 1830, godine očeve smrti. Vilenik se uspješno bavio trgovinom u Aleksandriji, ali je zbog bolesti očiju preselio u Pariz 1867. te se počeo baviti slikarstvom. Vilenikov uspjeh na tom području razvidan je iz Pucićeva teksta: “U toj umjetnosti do tog stepena dogje da vlada, u slučaju megjunarodne izložbe, svegj i njega pozivlje da učestvuje svojijem radom.”¹⁸

Vilenik je bio službeni slikar marinist pomorskog odjela Ministarstva pomorstva i kolonija u Francuskoj, što nam svjedoči pariški novinski članak od 29. listopada 1883. u kojem je navedeno njegovo ime.¹⁹ Godišnjak Ministarstva pomorstva i kolonija Francuske iz 1891. godine također navodi Miha Vilenika kao službenog slikara pomorskog odjela Ministarstva.²⁰ Ta titula donosila je

¹⁵ Emmanuel Benezit, »Willenigh, Michel or Willenich.« *Dictionary of Artists*. Paris: Gründ, 2006: 923.

¹⁶ *Académie Julian: Willenigh*. Dostupno na: <https://sites.google.com/site/academiejulian/w/willenigh> (pristup ožujak 2016).

¹⁷ Éléonor Lonchamp, »Étrangers naturalisés.« *Bulletin des Lois* (1827): 337. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k65255697/f359.image.r=willenich?rk=343349;2> (pristup rujan 2016).

¹⁸ M. Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.«: 14.

¹⁹ »Faits divers.« *Courrier de L'Art* 46 (1883): 555. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k55672459/f11.image.r=willenich?rk=751076;4> (pristup rujan 2016).

²⁰ »Peintres du département de la marine.« *Almanach national: annuaire officiel de la République Française pour 1891* (1891): 216. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k208150m/f219.image.r=willenich?rk=515024;0> (pristup rujan 2016).

njenom nositelju određene povlastice, što je vidljivo iz podatka revije za suvremenu umjetnost *L'Art contemporain, revue des beaux-arts et des arts décoratifs* iz 1885. godine, gdje se navodi da je tadašnji ministar pomorstva osigurao Vileniku autentične dokumente za sliku "Bitka kod Fou-Tcheoua".²¹ Autor teksta spominje Vilenikovu sliku kao iskaz domoljublja na izložbi, a njega ističe među umjetnicima afirmiranima u Parizu. Status Vilenika potvrđuje i njegova bogata izložbena aktivnost. Godine 1876. odazvao se pozivu na humanitarnu izložbu održanu u proljeće u Parizu, gdje je izložio sliku "Svjetionik u Honfleuru".²² Sljedeće, 1877, izlaže u Saint-Quentinu na skupnoj izložbi Društva prijatelja umjetnosti.²³ U međuvremenu izlaže na salonima, a 1887. na izložbi djela iz fundusa muzeja u Le Havru izložio je sliku "Katastrofa 26. ožujka".²⁴ Pariški list *Le Figaro* 1887. u najavi djela koja će biti izložena na predstojećem Salonu navodi i dvije Vilenikove slike.²⁵ U katalogu izložbe iz fundusa Gradskog muzeja u Brestu spomenuta su dva Vilenikova djela, "Pogled na luku u Brestu" (slika izložena na Pariškom salonu 1878. godine, koju je prema navodu u katalogu sam autor poklonio gradu) i "Naoružani skvadron", sa Salona 1879. godine.²⁶ Postumno su njegove slike izložene na prodajnim izložbama u Parizu 1898.²⁷ i 1903.²⁸ Godine 1891. u *La Chronique des arts et de la curiosité, supplément a la Gazette des Beaux-Arts* objavljen je kratki

²¹ Leo R., »Exposition du Havre, Correspondance particulière.« *L'Art contemporain, revue des beaux-arts et des arts décoratifs* 1/1 (1885): 3. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k124281h/f28.image.r=willenich%201885?rk=21459;2> (pristup rujan 2016).

²² Émile de la Bédollière, *Collection des Oeuvres d'art*. Paris, 1876: 23. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k12506945.r=willenich%201876?rk=42918;4> (pristup rujan 2016).

²³ *Société des amis des arts de Saint-Quentin, Exposition de 1877, 23 Septembre au 1er Novembre*. Saint-Quentin: imprimerie Ch. Poette, 1877: 99. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5832069c.r=willenich%201877?rk=21459;2> (pristup rujan 2016).

²⁴ Charles Lhullier, *Musée du Havre, Catalogue peinture, sculpture, dessins*. Havre: imprimerie Maudet & Godefroy, 1887: 165. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6224227t.r=willenich%201887?rk=386268;0> (pristup rujan 2016).

²⁵ »Echos, A travers Paris.« *Le Figaro* 33/100 (1887): 1. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k279995b.r=willenich%201887?rk=21459;2> (pristup rujan 2016).

²⁶ M. Henri Hombron, *Catalogue des tableaux, dessins et gravures exposés dans les Galeries du Musée de la ville de Brest*. Brest: imprimerie Kaigne, 1895: 66, 120. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6233173p.r=willenich%201895?rk=407727;2> (pristup rujan 2016).

²⁷ M. H. Hombron, *Catalogue des tableaux, dessins et gravures exposés dans les Galeries du Musée de la ville de Brest*: 29, 34. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6233173p.r=willenich%201882?rk=643780;0> (pristup rujan 2016).

²⁸ *Catalogue de tableaux modernes, Exposition publique*. Paris, 1903: 13. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1249759k/f8.image.r=willenich%201903> (pristup rujan 2016).

nekrolog u kojem se Vilenik spominje kao “slikar Ministarstva pomorstva i kolonija, vitez Legije časti”.²⁹

Upravo je jedna Vilenikova marina zadržala pogled Meda Pucića, koji je s ushitom kasnije prenio svoj doživljaj slike: “Oh more, more; ko može da percem ma i s daleka ispiše i prevari te kojim prizorom tog pokretnog, živog u prirodi elementa, taj je pravi slikar; s toga nije čudo ako mnogi, te i ja god. 1876 zaustavismo se pred slikom koja predstavljaše ulazak ogromnog transatlantičkog parobroda u tijesnac luke Havre burom; gledah ko je na slici potpisan, a tamo stajашe: M. Willenich,” te je, pročitavši u katalogu izložbe ime slikara i uz njega opasku da se radi o slikaru rođenom u Aleksandriji od roditelja Francuza zaključio: “Ta, kakav Willenich, kakav Misir, kakovi francuski roditelji? Vilenik je Dubrovčanin, časnomu je koljeno svakom u nas poznato...”,³⁰ te se odmah uputio prema slikarevu atelijeru.

Prikaz slikara otkriva nam puno toga i o autoru. Pucić započinje osvrt opisom pariškog Salona, onodobne najznačajnije umjetničke manifestacije i središta umjetničkih zbivanja toga doba. Detaljima o vremenu i mjestu održavanja, načinu žiriranja i nagrađivanja umjetnika, zatim o značaju te manifestacije u društvenom životu Pariza, Medo Pucić dočarava ozračje te grandiozne izložbe čitateljima dubrovačkog *Slovinca*. Upoznaje ih s redovima posjetitelja pred *Palais de l'Industrie* na Elizejskim poljima, cijenama ulaznica i zanosom posjetitelja pred eksponatima. Značčki ocrtava: “Toliku ljubav, toliki ushit i toliki ukus pokazuju današnji Atinjani u krasoumju, da im je Salon postala najmilija zabava, gospogje se nove haljine i nove nakite nakupljuju, muškarci bi se stidjeli da ne znadu razložiti o najboljjem izlogama te mjesec i po danâ jednako je Salon pun krcat čeljadi, a plaća se osim nedjelje, franak ulaznine.”³¹ Premda klasicistički termin Atenjani djeluje anakrono, on ujedno jasno očituje autorovo poznavanje onodobne likovne scene, te Pariz opravdano smatra žarištem likovnih umjetnosti. Pucićevo poznavanje umjetničkih prilika u Parizu bilo je presudno i za umjetničku putanju Vlaha Bukovca, jer je upravo on materijalno pomogao i odveo mladog Bukovca u Pariz, a ne u Beč, Veneciju ili München, što je bila uobičajena praksa naših likovnih talenata, te je tamo

²⁹ L.G., »Nécrologie.« *La Chronique des arts et de la curiosité, supplément à la Gazette des Beaux-Arts* 28 (1891): 222. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6208733z/f6.image.r=willenich%201891?rk=21459;2> (pristup rujan 2016).

³⁰ M. Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.«: 13.

³¹ M. Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.«: 13.

započela jedna iznimna umjetnička karijera. Bukovčeva pariška edukacija i habitus utjecali su i na brojne naše mlade umjetnike na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Evidentno dobar poznavatelj izložaba Salona, Pucić razjašnjava i sustav žiriranja: "Izložene slike valja da su vrlo dobre jer su prije rasugjene od umjetničke porote koju sastavljaju najodličniji profesori i koja odbacuje svako manjkavo djelo; - s toga ko je primljen u salon već je faljeni umjetnik..."³² Prosudba žirija za njega je neupitna kategorija, što nam otkriva pomalo konzervativan ukus i sklonost akademizmu u vrijeme zenita impresionizma u Parizu, koji se gotovo u potpunosti manifestirao izvan institucije Salona.

Nadalje, donosi nam i zanimljiv, duhovit opis doživljaja posjetitelja te giantske izložbe, fizički napor koji osjećaju gledatelji među velikim brojem ekspanata: "To je prava muka na velikijem izložbama; pamet ti se smete, oči zablješte i moraš da počineš..., ali srećno uz tragediju stoji idilija, uz povjesnu sliku stoji i slika prirode, najbolji payzage, lijepi predjeli, seocki život, domaći prizori, pa brda, pa rijeke, pa more!!"³³ I upravo ga je jedna slika marine dovela do Vilenika. O njegovim djelima mišljenja iznosi s pozitivističke pozicije, karakteristične za 19. stoljeće, ne ulazeći dublje u analizu te kategorije likovnih djela. No, u svom osvrtu očituje i moderniji senzibilitet u promatranju Vilenikova prikaza znamenite Viške bitke. Uočava različite tretmane svjetlosti, dima i pare - promjenjivih elemenata za kojima tragaju i impresionisti, što nam ukazuje na Pucićevo poznavanje suvremenijih likovnih izraza. Također je lako zamijetiti njegovu očaranost morem i sklonost marinama te im posvećuje najveću pozornost, a uz pejzaže smatra ih relaksirajućima i bližima promatračima. Povijesne kompozicije i žanr scene drži zahtjevnijima i za slikara i za njegovu publiku, te prema stvaralačkoj energiji autora u prenošenju vrhunca radnje procjenjuje i samo djelo. Za Pucića pojedino djelo je naprosto uspjelo ili ne, "...najbolja mu ispade i najviše se dopade..."³⁴ On se ne upušta u analizu nekih temeljnih kategorija likovnog vrednovanja kao što su elementi kompozicije, proporcije, kontrast, ravnoteža, kreativnost, kolorit, crtež, što je i razumljivo, jer je područje slikarstva i likovne kritike samo jedno od brojnih područja njegova zanimanja.

Uvid u arhivsku građu pokazao je da je Vilenik često izlagao na pariškom Salonu. Njegove slike na toj značajnoj likovnoj manifestaciji evidentirane su u

³² M. Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.«: 13.

³³ M. Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.«: 13.

³⁴ M. Pucić, »Miho Vilenik slikar u Parizu.«: 13.

katalozima 1870,³⁵ 1876,³⁶ 1878,³⁷ 1879,³⁸ 1880,³⁹ 1881.⁴⁰ i 1887.⁴¹ godine. Slikar na spomenutim izložbama najčešće izlaže jednu do dvije slike, a to su u pravilu marine.

Dvije godine kasnije (1880) također u *Slovincu* u rubrici "Sitnice" objavljena je nepotpisana vijest, vjerojatno iz pera Meda Pucića, o dubrovačkim umjetnicima Vlahu Bukovcu i Mihu Vileniku na pariškom Salonu s navodima kataloških brojeva i naslova djela: "I tako naša dva Dubrovčanina i ove godine su zastupana u Salonu sa dvije slike svaki, što je velika odlika."⁴²

Uloga Pucićeve kritike je dvojaka; ona je edukativna u aspektu naglašavanja važnosti i uloge pariškog Salona i Pariza u umjetnosti, a afirmativna jer otkriva jedan likovni opus povezan s Dubrovnikom, koji u to vrijeme nema formiranih, akademski obrazovanih likovnih umjetnika, te barem na taj način ukazuje na umjetnički kontinuitet sredine, koja je uvijek znala prepoznati i pomagati umjetničke talente. Dubrovnik u tom razdoblju nema izložbene prostore, niti postoji mogućnost organizacije većih izložaba, pa je i u tom kontekstu Pucićev tekst iznimno vrijedan. Taj nam članak jasno očituje i piščev kozmopolitizam, te jasnu tendenciju prenošenja barem malog dijela tog duha

³⁵ *Explication des ouvrages de peinture et dessins, sculpture, architecture et gravure des artistes vivants*. Paris: Société des artistes français, 1870: 388. Dostupno na: (pristup rujan 2016).

³⁶ *Explication des ouvrages de peinture, sculpture, architecture et gravure des artistes vivants*. Paris: Société des artistes français, 1876: 255. Dostupno na: <https://archive.org/stream/explicationdesou1876soci#page/254/mode/2up/search/willenich> (pristup rujan 2016).

³⁷ *Explication des ouvrages de peinture, sculpture, architecture et gravure des artistes vivants*. Paris: Société des artistes français, 1878: 198. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k497675/f14.image.r=willenich%201878> (pristup rujan 2016).

³⁸ *Explication des ouvrages de peinture, sculpture, architecture et gravure des artistes vivants*. Paris: Société des artistes français, 1879: 524. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k49768h/f4.image.r=willenich%201879> (pristup rujan 2016).

³⁹ *Explication des ouvrages de peinture, sculpture, architecture et gravure des artistes vivants*. Paris: Société des artistes français, 1880: 69. Dostupno na: <https://archive.org/details/explicationdesou1880soci> (pristup rujan 2016).

⁴⁰ *Explication des ouvrages de peinture, sculpture, architecture et gravure des artistes vivants*. Paris: Société des artistes français, 1881: 223. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k497702/f332.image> (pristup rujan 2016).

⁴¹ *Explication des ouvrages de peinture, sculpture, architecture et gravure des artistes vivants*. Paris: Société des artistes français, 1887: 205. Dostupno na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k497764/f1.item.zoom> (pristup rujan 2016).

⁴² (Medo Pucić), »Dubrovački umjetnici u Pariškom Salonu 1880. (iz onoga kataloga).« *Slovinac* 3/12 (1880): 237.

u dubrovačku sredinu. Osim toga, iz teksta doznajemo dragocjene i dosad nepoznate podatke o jednom afirmiranom francuskom slikaru dubrovačkog podrijetla, iznimno vezanom uz svoj zavičaj.

Pucić je bio poliglot, pjesnik, prevodilac, sakupljač narodnih pjesama, književni kritičar, povjesničar, antologičar, urednik, publicist i političar, a kako ovaj rad pokazuje, i likovni kritičar iznimnog senzibiliteta za likovne umjetnosti. Pucić je ustrajno nastojao afirmirati dubrovačke slikare, ali nažalost u slučaju Miha Vilenika njegova nastojanja nisu imala šireg odjeka. Premda do danas nisu pronađena Vilenikova djela u dubrovačkim privatnim i javnim zbirkama, iz svega navedenog može se pretpostaviti kako ona postoje te će, ukoliko se otkriju i atribuiraju, upotpuniti umjetničku biografiju ovog značajnog slikara 19. stoljeća.

U kontekstu cjelokupnog i raznorodnog Pucićeve opusa, zanimanju za likovnu umjetnost pripada značajno mjesto. Uz poznatu ulogu u umjetničkom formiranju Vlaha Bukovca, zahvaljujući Puciću upoznajemo jednog dosad nepoznatog, a međunarodno priznatog francuskog slikara dubrovačkog podrijetla.

**ORSAT MEDO PUCIĆ'S CONTRIBUTION
TO CROATIAN RECEPTION OF PAINTER
MICHEL WILLENICH (MIHO VILENIK)**

KATJA BAKIJA AND SANJA ŽAJA VRBICA

Summary

Medo Pucić (1821-1882), Ragusan intellectual whose pursuits by far surpassed the field of literature, published in 1878 an interesting art review in the literary journal *Slovinac*. His contribution casts light upon an internationally acclaimed French painter of Dubrovnik origin, Michel Willenich (Miho Vilenik, 1827-1891), who until now has remained neglected by the catalogue surveys of Dubrovnik and Croatian art history. Pucić Croaticised the painter's name and added insightful and until then unknown details to his life and work. He also introduced the reader to the atmosphere of the Paris Salon, major art event of the day, and thus updated his fellow-citizens on the latest art developments in Europe.

The research into archival material and catalogues (from 1870 to 1903) of the exhibitions held in Paris and France reveals a productive painting opus of the official painter of the Ministry of Marine and French colonies and a Knight of the Legion of Honour. Within the context of Pucić's miscellaneous and comprehensive work, his interest in art certainly earns an important place. Apart from his rewarding role in the artistic maturing of Vlaho Bukovac, thanks to Medo Pucić, nineteenth-century art history of Dubrovnik and Croatia is richer for yet another figure of Dubrovnik roots—painter Miho Vilenik.